

УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТАЛААР ОЛОН НИЙТИЙН САНАА БОДЛЫГ БҮРДҮҮЛЭХЭД ЭРСДЭЛИЙН ХАРИЛЦАА, ЭРХ ЗҮЙН УХАМСРЫН АСУУДАЛ ЧУХАЛ БОЛОХ НЬ

Т.Энхтуяа* Д.Дагиймаа**

**ХИС-ийн Сэтгүүл зүй, медиа технологийн тэнхимийн
докторант,*

***ХИС-ийн Сэтгүүл зүй, медиа технологийн тэнхимийн
эрхлэгч, доктор (Ph.D)*

Түлхүүр үгс: Олон нийтийн санаа бодол, хэвлэл мэдээллийн нөлөө, эрсдэлийн харилцаа, эрх зүйн ухамсар, уур амьсгалын өөрчлөлт

Оршил. Сүүлийн арван жилүүдэд дэлхий нийтийн анхаарлын төвд байгаа уур амьсгалын өөрчлөлт нь зөвхөн байгаль орчны төдийгүй нийгмийн, эдийн засгийн, хууль эрх зүйн, соёлын асуудал болон хувирч байна. Энэхүү асуудлыг шийдвэрлэхэд төр, хувийн хэвшил, иргэдийн хамтын оролцоо зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд энэ оролцоог хангах гол нөхцөл нь олон нийтийн ухамсар, ойлголт, мэдээлэлд суурилсан итгэлцэл юм.

Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх мэдээлэл түгээх, бодлогын хэрэгжилтэд олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх, иргэдийн эрх зүйн ухамсрыг төлөвшүүлэхэд чухал үүрэгтэй. Хэвлэл мэдээлэл нь хүмүүсийн үзэл бодол, итгэл үнэмшил, шийдвэр гаргалтад шууд болон шууд бус байдлаар нөлөөлдөг бөгөөд үүгээрээ олон нийтийн санаа бодлын төлөвшил, төрийн бодлого, нийгмийн хандлагад хүчтэй нөлөөлөл үзүүлж байдаг.

Монгол Улсад уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудал нь байгаль орчны бодлогын хүрээнд чухал байр суурь эзэлж байгаа хэдий ч эрх зүйн ухамсар, мэдээллийн хүртээмж, иргэдийн оролцооны түвшин харилцан адилгүй байна. “Байгаль орчныг хамгаалах тухай” (1995), “Агаарын тухай” (2012) хуулиуд болон “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр” зэрэг баримт бичгүүд нь төрийн бодлогын хүрээнд уур амьсгалын асуудлыг тодорхойлсон ч, эдгээрийг бодит амьдралд хэрэгжүүлэхэд олон нийтийн мэдээллийн боловсрол, соёл, ухамсрын түвшин гол хүчин зүйл болдог.

Climate Change and Public Opinion: Media Influence, Risk Communication, and Legal Consciousness. **Enkhtuya.T (MA), Dagiiamaa.D (Ph.D)**

Иймд энэхүү өгүүлэл нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх олон нийтийн санаа бодол бүрэлдэх үйл явц, хэвлэл мэдээллийн нөлөө, эрсдэлийн харилцааны онолын үндэс, эрх зүйн ухамсрын төлөвшлийн ач холбогдлыг онолын үүднээс авч үзэх зорилготой юм. Арга зүйн хувьд чанарын шинжилгээ болон онолын харьцуулалтын арга хэрэглэв.

Олон нийтийн санаа бодлын тухай ойлголт. Мерриам Вебстерийн толь бичигт “public opinion” буюу “олон нийтийн санаа бодол”-ыг нийгэм доторх олон хүний ерөнхий хандлага, тухайн асуудал эсвэл үйл явдлын талаархи нийтлэг үзэл санаа” (Ж. С. Мерриам, 1847) гэж тодорхойлжээ. Өөрөөр хэлбэл нийгэм, олон нийтийн аливаа нэг асуудалд хандаж буй байр суурь, үзэл санааг “олон нийтийн санаа бодол” хэмээнэ гэж толь бичиг тайлбарласан байна.

Нийгмийн шинжлэх ухааны хамгийн олон салбарт хамаардаг “олон нийтийн санаа бодол” хэмээх ойлголтыг 19-р зууны хоёрдугаар хагасаас хойш эрчимтэй судалсаар ирсэн байдаг. Энэ чиглэлийн судлаачид дундаас Липпманы судалгаанууд анхаарал татдаг бөгөөд тэрээр “Олон нийтийн санаа бодол” (Lippmann, 1922 [1992]) /Public Opinion/ бүтээлдээ “хийсвэр орчин” (pseudo-environment) гэсэн ойлголтыг анх удаа гаргаж ирсэн. Тэрээр үүнийг хүн өөрийн сэтгэл санаа, итгэл, айдас, соёлын нөлөөгөөр хийвэр орчинг бүтээж оюун санаандаа ямар нэгэн дүр зураг бүтээдэг. Түүндээ үндэслэн үзүүлдэг хариу үйлдлийн үр дагавар нь бодит ертөнцөд гардаг хэмээн тайлбарлажээ. Тиймээс хүний зан төлөв, шийдвэр гаргалт нь ихэнхдээ бодит бус, төсөөллийн орчинд хийсэн ойлголтын үр дүн байдаг (Lippmann, 1922 [1992]) хэмээн тайлбарладаг. Хэн нэгэн бүх мэдээлэлийг чөлөөтэй авдаг бол түүнд тогтсон үзэл бодлыг өөрчлөхөд амаргүй. Харин мэдээлэлд хаалт тавьснаар, хүмүүс юуг харах, юуг үл харахыг тодорхойлж, бодит байдлын оронд зориуд бүтээгдсэн дүр зургийг хүлээн авах нөхцөл бүрддэг хэмээн үздэг ойлголт юм.

Германы нэрт философич, нийгмийн онолч Юрген Хабермас (Jürgen Habermas) 1962 онд “The Structural Transformation of the Public Sphere” номондоо Public sphere буюу олон нийтийн орон зай гэдэг ойлголтыг анх системтэй тайлбарласан байдаг. “Хүмүүс тэгш эрхтэйгээр, чөлөөтэй нийгмийн чухал асуудлуудын талаар хэлэлцэж, санал бодлоо солилцох, төрийн шийдвэрт нөлөөлөх боломж бүхий нээлттэй, эрүүл харилцааны орон зай” (Habermas, 1962) нь нийгмийн орон зай юм хэмээсэн. Иргэд хоорондоо ухамсартайгаар, логик үндэслэлтэй төрийн бодлого, нийгмийн асуудлыг хэлэлцэж, мэтгэлцээн өрнүүлэх орчинг олон нийтийн орон зай гэж авч үзсэн. Иргэд төр, бизнесийн ашиг сонирхлоос ангид мэтгэлцээд төрийн шийдвэр гаргалтад нөлөөлдөг жинхэнэ олон нийтийн үзэл бодол бүрэлдэх үйл явц гэж үзсэн.

Харин доктор Б.Болд-Эрдэнэ олон нийтийн харилцааны үр нөлөөний асуудлыг өргөн хүрээнд авч үзэх нь зүйтэйг онцлоод “мэдээллийн хэрэгсэл хүмүүсийн гадаад орчин цаг үеийн талаарх “дүр зураг”-ийг тэлснээр тэдний санаа бодолд нөлөөлдөг, нөгөө талаар ОНМХ нь хүмүүс хоорондын харилцааг өдөөгч, адилсал, дууриаллын нэгэн эх сурвалж болох нь олон судалгаагаар нотлогджээ... ОНМХ нь хувь хүнтэй бус, харин нийгмийн бүлэг, тогтолцоо, эсвэл цогц хүрээтэй харилцдаг болох нь” (Б.Болд-Эрдэнэ, 2017) хэмээсэн.

Хэвлэл мэдээллийн нөлөө. Ард түмний санаа бодлыг чиглүүлэх, олон нийтийн санаа бодлыг бүрдүүлэх ажлын ихэнхийг төрийн зүтгэлтэн, сэтгүүлч эсвэл илтгэгч нар хийдэг хэмээн зарим судлаачид тэмдэглэж байв. (Carballo, 2018) XVIII зууны төгсгөл, XIX зууны эхэн үед олон нийтийн санаа бодол нь нийгмийн нэгэн чухал хүчин зүйл болон төлөвшсөн гэж түүхчид санал нэгтэй хүлээн зөвшөөрдөг. (Gunn,

1983)

20-р зууны дунд үеэс олон нийтийн санаа бодолд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үзүүлэх нөлөөг авч үзсэн, судлаачид олон нийтийн санаа бодол бүрэлдэхэд хэвлэл мэдээлэл маш хүчтэй нөлөөлж байна хэмээн дүгнэсэн. Эдгээр судалгааны хүрээнд аженда сэттинг /agenda- setting/ болон дуугүй байдлын эрчлээ /spiral of silence/ онолууд гарсан байна.

Дуугүй байдлын эрчлээ буюу “the spiral of silence” онолыг Германы нийгэм судлаач, Элизабет Ноэль-Нойманы дэвшүүлсэн. Энэ онолын гол санаа нь хүн өөрийн үзэл бодлын эсрэг олонх байгаа нөхцөлд бусдын гадуурхалт өртөхөөс эмээн өөрийн санаа бодол, итгэл үнэмшлээ илэрхийлэхээ хязгаарладаг. Энэхүү айдас болгоомжлол нь цаашаа эрчлээс мэт улам хүчээ авч өргөждөг хэмээн үздэг аж. Тэр тусмаа мэдээллийн хэрэгсэл нийгэмд ямар үзэл бодол зонхилж байгааг тодорхойлоход томоохон үүрэг гүйцэтгэдэг бөгөөд олон нийтийн санаа бодлыг бүрдүүлэхийн зэрэгцээ энэ талаар хувь хүмүүсийн төсөөлөлд хүчтэй нөлөө үзүүлж чаддаг байна. Энэ онолоор олонхийн санал давамгайлан, цөөнхийн санал алдагдаж хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл тодорхой нэг үзэл санааг түлхүү хүргэн олон нийтийн санааг нэг тийш нь хэлбийлгэх хүчтэй механизм гэж үздэг.

Аженда сеттинг гэдэг бол улс оронд болж байгаа энэ олон үйл явдал, үзэгдэлд юу нь чухлыг тодорхойлоход мэдээний үзүүлэх үр нөлөөний тухай онол юм. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл хүмүүст ямар асуудал илүү чухал болохыг зааж чиглүүлдэг. Иргэдийн анхаарал, маргаан, үүрэг хариуцлагыг мэдээллийн урсгалаар чиглүүлдэг гэж үздэг онол юм. (May, 2013) Судлаач А.Оюунгэрэл “Аженда сеттинг нь микро түвшинд буюу нэгж хэвлэл, мэдээллийн байгууллага, нэгж хөтөлбөрийн хувьд яригдах онол юм. Харин макро түвшинд энэ онолыг аженда бийлдинг гэж нэрлэнэ. Өөрөөр хэлбэл аженда бийлдинг гэдэг бол хэвлэл, мэдээлэл, засгийн газар болон иргэд нийгмийн бодлогын асуудалд нөлөөлөхийн тулд явуулдаг хамтын үйл ажиллагаа юм. Энэ нь шийдвэр гаргах түвшинд зарим асуудал чухал болж ирэх нөхцөлд явагддаг төвөгтэй процесс юм” (А.Оюунгэрэл, 2008) хэмээсэн нь Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай бодлого, шийдвэр, хөтөлбөрийг аженда бийлдингийн зарчмаар Засгийн газар, хэвлэл мэдээллийн байгууллага хамтран ажиллах нь зүйтэй юм гэсэн санал дэвшүүлж байгаа юм.

Хүрээний онол (Framing Theory). Фрэйминг буюу хүрээний онол нь хэвлэл мэдээлэл үйл явдал, асуудлыг хэрхэн мэдээлж, сурвалжилж байгаа арга барил, агуулгыг судалдаг. Нэг ижил асуудлыг өөр өөр арга барилаар сурвалжлах нь өөр өөр хариу үйлдэлд нөлөөлдөг бөгөөд энэ нь хэвлэл мэдээлэл юу мэдээ болохыг шийдэж байгаатай ижил хэмжээний чухал хэмээн судлаачид тайлбарладаг. Гэрэл зурагчин зураг авахдаа аль хэсгийг нь тодруулах, ямар хэсэгт хүмүүсийн анхаарлыг татах, юуг нь авахгүй үлдээх зэргээр сонголт хийдэгтэй адил загварын онолоор сэтгүүлдид үйл явдал, асуудлыг тусгахдаа дээрхтэй адил нарийвчлан сонгодог. (David Tewksbury, 1997) Хүрээний онол нь мэдээлэл хүлээн авагчдын ойлголтыг төлөвшүүлэхийн тулд тухайн мэдээг кодлохдоо зарим хэсгийг өгүүлэхгүй байхын зэрэгцээ асуудал, үзэгдэл үйл явцын тодорхой хэсгийг зориудаар сонгож тодотгох үйл явц юм (Н.Ариунзаяа, 2023)

Праймингийн онол /Priming Theory/ нь танин мэдэхүй сэтгэл зүйн онол бөгөөд олон нийтийн ухамсарт тодорхой мэдээлэл, ойлголт суулгаснаар дараагийн мэдээллийг хэрхэн ойлгож хүлээн авах нөхцөл бүрддэг гэж үздэг. Үзэгчид нэг сэдэв, нэг дүр төрхийг дахин дахин харах нь тухайн сэдвийн ой санамжийг идэвхжүүлдэг.

Тодруулбал уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай байнга гарах нь энэ сэдэв их чухал гэж үзэхэд нөлөөлнө. Мэдээллийн давтамж, хүрээ, сэдэв нь нийгмийн сэтгэл зүйд урт хугацааны нөлөө үзүүлдэг байна.

Нийгмийн сүлжээний алгоритмууд олон нийтийн санаа бодол бүрэлдэхэд ямар нөлөө үзүүлж буйг судалсан Александро Гандини (Alessandro Gandini), Сильвия Килинг (Silvia Keeling) болон Урбано Ревильо (Urbano Reviglio) нарын хамтран хийсэн “Public opinion formation in the digital age” сэдэвт бүтээлд (Gandini, 2025) алгоритмын нийгмийн санаа бодолд үзүүлж буй нөлөө буюу “algorithmic public opinion” гэсэн шинэ ойлголтыг дэвшүүлсэн байна. Энэ нь алгоритмууд (жишээлбэл Facebook, TikTok, X/Twitter) хүмүүсийн юу үзэж, юу хэлэлцэхийг тодорхой хэмжээнд чиглүүлдэг гэж дүгнэсэн. Өмнөх судалгаанууд “хуурамч мэдээ”, “мэдээллийн хөөс” /filter bubble/ гэх мэт тодорхой үзэгдлүүдийг авч үзэж ирсэн боловч, нийтийн санаа бодлыг алгоритмын орчинд бүрэлдүүлж буй тухай авч үзсэн нь дутмаг байсныг зохиогчид онцолжээ. Олон нийтийн санаа бодол нь зөвхөн хүмүүсийн үзэл бодлоор бус, алгоритмын бүтэц ба логигоор хэлбэрждэг хэмээн үзэж байгаа юм. Энэ үзэгдэл нь мэдээллийн олон талт байдалд эерэг, сөрөг аль алианаар нь нөлөөнө гэж үзсэн. Нийгмийн сүлжээгээр түгэх мэдээлэл олон нийтийн үзэл санааны индэр биш платформын алгоритмын шийдвэрүүдээр гардаг. Энэ байдал нь “нийтийн санаа бодол” хийгээд “алгоритмын бодлого” хоёрын огтлолцол дээр бий болсон шинэ төрлийн үзэгдэл юм гэж дүгнээд байна. Судалгааны дүгнэлтээр, олон нийтийн санал бодлыг бүрэлдүүлэхэд алгоритмууд хүчтэй нөлөө үзүүлдэг гэжээ. Дээрх судлаач нарын үзэж буйгаар өдгөө олон нийтийн санаа бодол бүрэлдэн тогтох үйл явцад уламжлалт хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээс илүү дижитал платформын алгоритм илүү нөлөөлөх болсон. Дижитал платформууд контентийг эрэмблэх, устгах, далдлах, эсвэл илүү тодруулах, харагдах байдлыг нь өөрчлөх, эсвэл худлаа мэдээлэл гэх мэтээр шошголох замаар нөлөөлж байна. Эдгээр нь автомат хийгээд ил тод, шударга биш байгаа тул зарим судлаачид үүнийг ардчилал, ил тод байдалд эрсдэлтэй хэмээжээ. (Gandini, 2025)

Эрсдэлийн харилцаа. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаар, иргэд олон нийтэд энэхүү үйл явцаас болж учирч болох аюул заналын талаар хамгийн сайн үр дүнтэй мэдээлэх хэрэгсэл бол хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, сошиал медиа юм. Цаашлаад энэ сэдвээр мэргэжлийн байгууллага, шийдвэр гаргагчдын хооронд ойлгомжтой, үр дүнтэй мэдээлэл дамжуулах нь бас нийгмийн өмнө хүлээсэн үүрэг, нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө билээ. Иргэд олон нийтэд учирч болох эрсдлийг ойлгуулах, түүнд хэрхэн бэлтгэх, хариу үйлдэл үзүүлэх талаар мэдлэг мэдээлэл өгч, дадал зуршлыг суулгах зорилготой хоёр талт харилцаа хэмээн мэргэжилтнүүд тодорхойлсон байдаг. Байгаль орчин, эрүүл мэнд гэх зэрэг салбарын аюул, эрсдлийн нөхцөл байдлыг мэдээлэх, зан үйл төлөвшүүлэх, олон нийтийн итгэл оролцоог нэмэгдүүлэх, иргэдийг эрсдлээс сэргийлэх, зөв шийдвэр гаргах чадвартай болгох, цаашлаад эрсдлийн талаарх дуулиан шуугиан, айдасыг буруулах зэрэг үйл явцыг эрсдийн харилцаа (Teresa L. Thompson, 2011) хэмээн тодорхойлдог байна. 1970-аад онд эрсдэлийн талаарх харилцаа нь ихэвчлэн олон нийтийн эрсдэлийн талаарх үзэл бодлыг өөрчлөх, хүлээн зөвшөөрүүлэх чиглэлд төвлөрдөг байв. Харин сүүлийн жилүүдэд олон нийтийн итгэлцлийг сэргээх, оролцоог нэмэгдүүлэх дээр төвлөрөх болсон (Frewer, 2004) “Эрсдэлийн харилцаа гэдэг нь иргэд, байгууллага хооронд эрсдэл хийгээд, эрсдэлтэй холбоотой хүчин зүйлс, эрсдэлийн талаарх ойлголт болон үзэл бодлыг солилцох харилцан идэвхтэй процесс юм” (Covello, 2001) Тодруулбал эрсдэлийн харилцаа нь зөвхөн мэдээлэл дамжуулах биш, харин хүмүүсийн ойлголт, санаа бодол, итгэлцлийг оролцуулсан харилцан үйлчлэлийн процесс юм гэж үзсэн.

Эрсдлийн харилцаа гэдэг нь зөвхөн мэдээлэл дамжуулах биш, харин хүмүүсийн ойлголт, айдас, үнэлэмж, итгэлцлийг харгалзан үзсэн хоёр талт харилцаа бөгөөд сүүлийн үеийн онолын ойлголтод сэтгэл зүй, нийгэм, соёл, улс төрийн хүчин зүйлсийг эрсдэлийн ойлголтод оруулдагаараа онцлог болж байгаа юм. Байгалийн гэнэтийн гамшиг, цар тахал, эрүүл мэндийн хямрал, үйлдвэрлэл технологийн осол зэрэг нөхцөлд хамгийн чухал үүрэгтэй энэ онол 1980 оноос хойш хөгжиж ирсэн бөгөөд нийгмийн эрүүл мэндийн харилцаа болон гамшгийн менежментийн судалгаанаас салбарлан олон салбарт хэрэглэгдэх болсон. Өдгөө эрсдэлийн харилцааны онолыг нийгмийн эрүүл мэнд, байгаль орчны бодлого, технологи, эрчим хүч, улс төр, засаглал гэх мэт салбаруудад хэрэглэдэг.

Судлаачид эрсдэлийн харилцааны 7 зарчмыг тодорхойлсон (Covello, 2001).

Үүнд:

1. Итгэлцэл /итгэлцэл байхгүй бол мэдээлэл үнэ цэнгүй/
2. Хоёр талт процесс /Сонсох, ойлгох, хариу өгөх/
3. Айдас, бухимдлыг хүндэтгэх /Хүмүүсийн сэтгэл хөдлөлийг үгүйсгэх биш, ойлгох/
4. Ил тод, үнэн зөв мэдээлэл өгөх /Хэтэрхий оройтсон эсвэл нууцласан мэдээлэл итгэлцлийг алдагдуулна/
5. Хүмүүсийн соёл, үнэлэмжийг ойлгох /Эрсдэлийг ойлгох нь соёлын ялгаанаас хамаардаг/
6. Тасралтгүй харилцаа /Хямралын үед төдийгүй урьдчилан болон дараа нь ч мэдээлэл өгөх ёстой/
7. Шинжлэх ухаан ба сэтгэлзүйг уялдаа /Зөвхөн тоон мэдээлэл бус, хүний сэтгэл хөдлөлийг давхар авч үзэх/

Энэ судалгааны ажил шинжлэх ухаан төвтэй мэдээллийн загвараас хүн төвтэй, оролцоонд суурилсан загвар руу шилжүүлсэн чухал эргэлтийн цэг болсон. Өнөөдрийн COVID-19, уур амьсгалын өөрчлөлт, байгалийн гамшиг, эрүүл мэндийн хямралын үед ашиглагдаж буй орчин үеийн эрсдэлийн харилцааны үндэс болсон хэмээн тэмдэглэсэн байна

Эрх зүйн ухамсар. Уур амьсгалын өөрчлөлт байгаль хамгаалалын тухай олон нийтийг чиглүүлэх, үзэл бодлыг төлөвшлүүлэх, хууль дүрэм сахиулах, бодитой үйл, үйлдэл хийлгэх зэрэгт хамгийн хүчтэй нөлөөлөх зүйл бол энэ чиглэлээр гарсан төрийн хууль, бодлого, хөтөлбөр, кампанит ажил юм. Монгол Улсад уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой хууль, бодлого, хөтөлбөрүүд нь байгаль орчныг хамгаалж, тогтвортой хөгжлийг хангах үндсэн зорилготой, Гэхдээ бодит үр дүн бол иргэдийн ухамсар, оролцоо, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн агуулга чанараас ихээхэн шалтгаана гэж үздэг. Бүүр цаашилбал хуулийн хэрэгжилт ч зөвхөн төрийн зохицуулалт бус иргэдийн ухамсар дадал хэрэглээний хэв маягаас шууд хамаардаг. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл хуулийг олон нийтэд ойлгомжтой байдлаар сурталчилан таниулах, хэрэгжүүлэх биелүүлэхийг уриалах, хэрэгжилтийн сайн туршлагыг харуулах маягаар олон нийтийн эрх зүйн мэдлэг өгч, итгэл үнэмшлийг дээшлүүлдэг. Мөн эсрэгээр нь хуулийг буруу тайлбарлах, хуулийн хэрэгжилтийн алдаа дутагдлыг хэт онцлох, нэг талыг барих зэргээр иргэдийн итгэлийг бууруулж хууль ёсны үнэт зүйлийг сулруулдаг алдаа дутагдал гаргах нь бий. Тиймээс хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд хуулийн талаарх мэдээллийг бодит тэнцвэртэй хүргэж нийгмийн хандлагыг зөв чиглүүлэх шаардлага энэ сэдэв асуудлын хүрээнд онцгой чухал билээ.

Эрх зүйн ухамсар гэдгийг нийгэм дэх эрх зүйн үзэгдэл, түүний бодит байдалд хандах үзэл бодол, мэдлэг оюун, онол сэтгэгдлийн бүрдэл цогц гэж ойлгож болно (Д.Баярсайхан, 1996) Эрх зүйн ухамсар нийгмийн амьдралд идэвхитэй, нөлөөлөгч үүрэг гүйцэтгэнэ. (Ч.Тэлмэн, 2021) Эрх зүйн ухамсар нь эрх үүргийг мэдрэх, ойлгох, түүнийг ухамсарлан сахихад чиглэгдсэн ухамсар бөгөөд нийгэмд нөлөөлөх хүчин чадлаараа харьцангуй дээд түвшинд илэрсэн байдаг хэмээн судлаачид онцолсон байна. Тийм учраас бидний судалгааны үндсэн асуудал болох уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль хамгаалалттай холбоотой эрх зүйн баримт бичиг, төрийн бодлого хөтөлбөр зэрэг нь, зөвхөн төрийн үйл ажиллагааны хүрээнд бус, иргэн бүрийн ухамсрын түвшинд хэрэгжих ёстой агаад энэхүү ухамсарын төлөвшилд хэвлэл мэдээлэл хэрэгсэл ихээхэн үүрэг гүйцэтгэдэг. Иргэн хүн эрх, үүргээ мэдэх түүнийгээ ойлгож хэрэгжүүлэн сахихыг эрх зүйн ухамсар хэмээнэ гэж эрх зүйн онолын судлаачид санал нэгтгэйгээр тодорхойлжээ. Тиймээс олон нийтийн боловсрол, соёл, итгэл үнэмшил, мэдээллийн хүртээмж өндөр байх тусам хууль хэрэгжих нь сайжирна. Тиймээс л нийгмийн хөгжил өндөр орнуудад хуулийн хэрэгжилт сайн байж иргэд нь хуулиа мэдэх төдий бус дээдлэн хэрэгжүүлэх хандлагатай болдог юм.

Уур амьсгалтай холбоотой хууль, бодлого. Монгол улсын хууль эрх зүйн тогтолцоонд уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой ямар зохицуулалт байдгийг судлав. Байгаль орчныг хамгаалах суурь хууль бол Монгол улсын үндсэн хууль юм. Монгол улсын үндсэн хуулийн Монгол улсын бүрэн эрхэт байдал гэсэн 1-р бүлгийн 6-р зүйлд байгаль орчин хамгаалал, төрийн үндсэн эрхийн асуудал зэрэгт суурь болох зүйл заалтууд байдаг. Мөн 1-р бүлгийн 10-р зүйлд *“Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ. Монгол Улс Үндсэн хуульдаа харшилсан олон улсын гэрээ, бусад баримт бичгийг дагаж мөрдөхгүй”* (хууль, 1992) гэсэн заалтууд байгаа ба уур амьсгалын олон улсын гэрээ конвенц, пактад манай улс нэгдсэн орсон байдгийн суурь нь эдгээр заалтууд болдог гэж үзэж болно. Байгаль орчныг хамгаалах, ногоон хөгжлийг дэмжих зарчмууд олон хууль тогтоомжид тусгагдсан боловч Уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаар бие даасан хууль одоогоор байхгүй байна. Монгол Улсад уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой хууль, бодлого, хөтөлбөрүүд нь байгаль орчныг хамгаалж, тогтвортой хөгжлийг хангах үндсэн зорилготой. Тухайлбал, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль (УИХ, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, 1995) нь хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хамгаалах, нийгэм-эдийн засгийн хөгжлийг байгаль орчны тэнцэлтэй уялдуулан үйл хэрэг болгох, өнөө болон ирээдүйн үеийн ашиг сонирхлыг хангахын тулд байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, жам ёсны нөхцөлийг нь нөхөн сэргээхтэй холбогдсон төр, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хооронд үүсэх харилцааг зохицуулж байгаа бөгөөд хуулийн үндсэн үзэл баримтлал, иргэн бүрийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдлоос хамгаалуулах эрхийг ойлгуулах, олон нийтэд хүртээмжтэй мэдээлэх нь эрх зүйн ухамсарыг бүрдүүлэх нэг чухал ажил болдог. Түүнчлэн Агаарын тухай хууль (УИХ, Агаарын тухай хууль, 2012) нь хүний амьдрах орчны чанарыг сайжруулах, агаарын бохирдлыг бууруулах, хүрээлэн буй орчныг хамгаалах зорилгоор агаарын чанарыг хянах, бохирдуулагч эх үүсвэрийг бууруулах, хүлэмжийн хийн ялгарлыг хянах замаар уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулах арга хэмжээг хуульчилсан байдаг. Иргэн агаарын бохирдлыг бууруулах үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлснээр төрөөс ямар ямар дэмжлэг урамшуулал авч болох, Монгол Улс уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, хүлэмжийн хийн ялгарал, шингээлт болон тэдгээртэй холбоотой

ямар үүрэг хүлээсэн, төрийн байгууллага албан тушаалтан хуульд заасан үүргээ хэржүүлэхгүй бол хүлээлгэх харицлага зэрэг мэдээллийг хэвлэл мэдээлэл, цахим сувгууд, олон нийтийн оролцоотой компанит ажил зэргээр дамжуулан олон нийтэд түгээж, эрх зүйн ухамсарыг нэмэгдүүлэхэд хувь нэмэр оруулж байна.

Эрх зүйн ухамсар ба хэвлэл мэдээлэл. Монгол Улсын Их Хурлын 2011 оны 02 дугаар тогтоолоор “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр” (хөтөлбөр, 2011) баталсан ба энэхүү хөтөлбөр 2011-2021 он хүртэл хэрэгжээд дууссан. “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр” бол төр, хувийн хэвшил, иргэдийн хамтын оролцоог дэмжиж, уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг нөлөөг бууруулахад чиглэсэн бодлогын баримт бичиг юм. Хөтөлбөрийн эхний шатны биелэлтийн тайланд (биелэлт, 2017) дурдсанаар эхний үе шатны (2011–2016) хэрэгжилтийн нийт дундаж биелэлт 89–95 хувьтай байсан бөгөөд “олон нийтийг уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай мэдээллээр хангах, идэвхтэй оролцоог дэмжих” зорилт нь бүх түвшинд тогтмол, амжилттай хэрэгжсэн гэж дүгнэжээ. Тайлангаас үзэхэд 2015 онд хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд, төрийн байгууллагууд хамтран нийт 1080 гаруй удаагийн мэдээ, сэрэмжлүүлэг, ярилцлага, нэвтрүүлэг дамжуулсан бөгөөд 21 аймаг, 319 сумын 195,000 гаруй иргэнд мессежээр цаг уур, байгалийн аюулт үзэгдлийн мэдээлэл хүргэсэн нь мэдээллийн хүртээмж, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэсэн гэж үнэлжээ. Гэсэн хэдий ч хөтөлбөрийн хэрэгжилт нь зарим зорилтод төсөв, хүний нөөцийн дутагдал, мэдээллийн тэгш бус байдал, орон нутгийн оролцооны сул байдал зэрэг шалтгаанаар сааталтай хэрэгжсэн байна. Энэ нь хэвлэл мэдээллийн орчны ялгаатай байдал, мэдээллийн чанар, хүртээмжтэй холбоотой болохыг тайланд онцолсон (биелэлт, 2017). Иймээс хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд зөвхөн мэдээлэл дамжуулах үүрэгтэй бус, харин иргэдийн эрх зүйн ухамсрыг дээшлүүлэх, бодлогын хэрэгжилтэд итгэх итгэлийг бэхжүүлэхэд чухал үүрэгтэй. Хэрэв хэвлэл мэдээлэл шинжлэх ухаанч, тэнцвэртэй мэдээллийг тогтмол хүргэж чадвал иргэдийн уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх ойлголт гүнзгийрч, нийгмийн хариуцлага, хуулийн хэрэгжилтэд дэмжлэг үзүүлнэ.

Монгол Улсын Ерөнхий сайдын 2025 оны 3 дугаар сарын 28-ны өдөр Улсын Их Хуралд танилцуулсан “Уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилт, газрын доройтлын өнөөгийн байдал, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай” (сайд, 2025) мэдээлэлд тодорхой дурдсанаар, манай орны байгаль орчинд уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй цаг уур, экосистемийн доройтол эрчимтэй явагдаж, сүүлийн 80 жилд дундаж температур 2.4 хэмээр нэмэгдэж, 832 нуур ширгэж, мөсөн голуудын талбай 29.9 хувиар буурч, нийт нутаг дэвсгэрийн 76.8 хувь нь цөлжилтөд өртсөн байна. Эдгээр баримт нь Монгол Улс дэлхийн дулаарлын нөлөөнд хамгийн эмзэг орны нэг болохыг харуулж байгаа бөгөөд олон улсын байгууллагуудын үнэлгээгээр манай улс уур амьсгалын өөрчлөлтөд эрсдэлтэй 10 орны тоонд багтаж байна. Үүнтэй уялдан Засгийн газар уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох бодлогыг тэргүүлэх чиглэл болгож, Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яамыг 2024 онд шинээр байгуулсан, мөн “Алсын хараа–2050” бодлогод хүлэмжийн хийн ялгарал, шингээлтийн зөрүүг 2050 он гэхэд тэглэх зорилт тавьсан нь мэдээллийн үнэн бодит байдал, бодлогын залгамж чанарын тод жишээ юм. Ерөнхий сайдын илтгэлд дурдсанаар 2021–2024 онд 650 булаг, шанд, рашааны эхийг хамгаалж, 40 хөв цөөрөм байгуулж, ойжуулалт, нөхөн сэргээлт 10.9 сая га-д хийгдэж, ойн сангийн хэмжээ 8.48 хувь болж нэмэгдсэн нь уур амьсгалын бодлогын бодит ахиц, эерэг үр дүн юм. Мөн 2017–2024 онд Сайншанд, Цэций зэрэг салхин цахилгаан станц, 12 байршилд нарны цахилгаан станцуудашиглалтад орсноор сэргээгдэх эрчим хүчний нийлбэр хүчин чадал 4 дахин өсөж, зөвхөн энэ

салбарт 1 сая гаруй тонн хүлэмжийн хийг бууруулсан нь олон улсын хэмжээнд Парисын хэлэлцээрийн хэрэгжилтийн амжилттай жишээнд тооцогдож байна. Ийм мэдээллийг үнэн зөв, шинжлэх ухаанд тулгуурлан тайлбарлах нь хэвлэл мэдээллийн нийгмийн хариуцлагын илэрхийлэл бөгөөд иргэдийн уур амьсгалын эрх зүйн ухамсарыг төлөвшүүлэх гол механизм юм. Түүнчлэн IRIM судалгааны хүрэн БОАЖЯ хамтарсан “Уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх монголчуудын мэдлэг, хандлага, дадал болон мэдээллийн хэрэглээний судалгаа” (БОАЖЯ, 2023)-аар Монгол Улсад уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй цөлжилт, усны хомсдол, байгалийн гамшгийн давтамжийн өсөлт зэрэг байгалийн тэнцвэрт байдалд ноцтой өөрчлөлт гарч буй өнөөгийн нөхцөлд хэвлэл мэдээлэл нь олон нийтийн ойлголт, хандлага, дадлыг төлөвшүүлэх стратегийн гол хэрэгсэл болж байна. Судалгаагаар Монголчуудын 67.3 хувь нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаар мэдээлэл сонссон, 92.7 хувь нь уг асуудалд санаа зовниж байгаа ч ердөө 23.6 хувь нь өөрийн мэдлэгийг хангалттай гэж үнэлсэн нь олон нийтийн ойлголт гүнзгий биш, мэдээлэлд итгэх түвшин сул байгааг харуулдаг. Иргэдийн дийлэнх нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн шалтгааныг хүний буруутай үйл ажиллагаатай (84%) холбож тайлбарласан боловч, тухайн өөрчлөлтөд өөрсдийн оролцоо, үүргийг хангалттай ухамсарлахгүй байгаа нь анзаарагдсан. Тухайлбал, 78.6 хувь нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг нөлөө байгаа гэж үзсэн ч 67.1 хувь нь “энэ нөлөө ойрын ирээдүйд тохиолдохгүй” гэж хариулжээ. Энэ нь олон нийтийн дунд асуудлыг “одоо биш”, “бусдад хамаатай” гэж хүлээн зөвшөөрөх хандлага давамгайлж буйг харуулдаг бөгөөд ийм хандлага нь хууль бодлогын хэрэгжилт, иргэний оролцоонд саад болдог. Хэвлэл мэдээлэл энэхүү “өөрөөсөө ангид” хандлагыг өөрчилж, иргэдэд уур амьсгалын өөрчлөлт бол алс холын бус, өдөр тутмын амьдрал, эрүүл мэнд, эдийн засаг, амьжиргаанд нөлөөлж буй бодит асуудал гэдгийг нотолгоотой мэдээллээр дамжуулан ойлгуулах үүрэгтэй. Жишээлбэл, “Хүрээлэн” болон “Ногоон шошго” зэрэг баримтат нэвтрүүлгүүд уур амьсгалын өөрчлөлтөөс шалтгаалсан мал аж ахуйн хохирол, усны нөөцийн багасалт, орон нутгийн иргэдийн дасан зохицох туршлагыг харуулснаар иргэдийн ойлголт, санаа зовнил, хариу арга хэмжээ авах хүсэлд эерэгээр нөлөөлж чадсан байна.

Дүгнэлт

Английн нэрт философич, улс төрийн онолч Жон Локк хүмүүс өөрийн итгэл үнэмшлийг ихэвчлэн бусдын санал бодолд тулгуурлан гаргадаг тухай санал дэвшүүлээд өөрөөр хэлбэл, бидний итгэл үнэмшил хэмээх зүйл бусдын итгэл үнэмшлийн тусгал юм гэж үзсэн байна. Германы нийгэм судлаач, Элизабет Ноэль-Нойманы дэвшүүлсэн Дуугүй байдлын эрчлээ буюу “the spiral of silence” онолын гол санаа нь хүн өөрийн үзэл бодлын эсрэг олонх байгаа нөхцөлд бусдын гадуурхалт өртөхөөс эмзэг өөрийн санаа бодол, итгэл үнэмшлээ илэрхийлэхээ хязгаарладаг тухай авч үзсэн. Энэ онолоор олонхийн санал давамгайлсан, цөөнхийн санал алдагдаж хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл тодорхой нэг үзэл санааг түлхүү хүргэн олон нийтийн санааг нэг тийш нь хэлбийлгэх хүчтэй механизм гэж үздэг.

20-р зууны дунд үеэс олон нийтийн санаа бодолд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үзүүлэх нөлөөг судлан үзэж олон нийтийн санаа бодол бүрэлдэхэд хэвлэл мэдээлэл маш хүчтэй нөлөөлж байна хэмээн дүгнэсэн. Энэхүү үр нөлөөг судалдаг хэд хэдэн онолууд бий. Аженда сеттинг, прайминг, фрэймингийн онолоор хүмүүсийг юуны тухай бодохыг юуг чухал гэж үнэлэхийг ямар утгаар ойлгох вэ гэдгийг заадаг үр нөлөө үзүүлдэг хэмээдэг.

Сүүлийн жилүүдэд нийгмийн сүлжээний алгоритмууд олон нийтийн санаа бодол бүрэлдэхэд ямар нөлөө үзүүлж буйг эрчимтэй судалж байна. Facebook, Tik-

Tok, X/Twitter зэрэг нийгмийн сүлжээний алгоритмууд хүмүүсийн юу үзэж, юу хэлэлцэхийг тодорхой хэмжээнд чиглүүлдэг. Олон нийтийн санаа бодол нь зөвхөн хүмүүсийн үзэл бодлоор бус, алгоритмын бүтэц ба логигоор хэлбэрждэг хэмээн үзэж байгаа юм. Дижитал платформууд контентийг эрэмблэх, устгах, далдлах, эсвэл илүү тодруулах, харагдах байдлыг нь өөрчлөх, эсвэл худлаа мэдээлэл гэх мэтээр шошголох замаар нөлөөлж байгааг судалгаагаар нотолсон байна.

Эцэст нь уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай олон нийтийн санаа бодлыг бүрдүүлэхэд иргэдийн соёл уламжлал, мэдээлэл авч буй орчин нөхцөл, нийгмийн харилцаа болон хувь хүний сэтгэл зүйн байдал ухамсар мэдлэг зэрэг олон хүчин зүйл нөлөөлдөг. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үр нөлөөг авч үздэг онолын дагуу энэ сэдвийг нийгмийн чухал асуудал болгон төлөвшүүлэх, иргэд ямар өнцгөөр ойлгож энэ өөрчлөлтийг сааруулахад ямар хувь нэмэр оруулахыг нь тодорхойлж болох юм. Мөн олон нийтийн санаа бодлыг бүрдүүлэхэд хүчтэй нөлөөлж буй дижитал платформын алгоритмыг ашиглах шаардлага ч байхыг үгүйсгэхгүй. Эрүүл мэнд, байгаль орчин зэрэг сэдвийг мэдээлэх онол арга зүй эрсдлийн харилцааны аргуудыг ашиглах уур амьсгалын мэдээллийг түгээх зарчмыг баримтлах нь зүйтэй юм. Төрийн хууль, бодлого хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, олон нийтэд эрх зүйн ухамсарыг төлөвшүүлэхэд хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, сошиал медиа маш өндөр нөлөөтэй бөгөөд иргэдийн эрх зүйн соёл, мэдээллийн боловсрол, төрийн ил тод, хариуцлагатай бодлого хоорондын уялдаа зөв төлөвшиж чадвал, хуулийг дээдлэх зарчим бодит амьдралд хэрэгжиж, нийгэм шударга, хариуцлагатай болж, тогтвортой хөгжлийн чиглэлд бодит ахиц дэвшил гаргах боломж бүрдэнэ.

Эшлэл

- Carballo, M. L.-E. (2018). *Communication, public opinion, and democracy: New challenges*.
- Childs, H. L. (1965). *Public opinions: Nature, formation, and role*.
- Council, N. R. (1989). *Improving risk communication*. Washington, DC: National Academy Press.
- Covello, V. T. (2001). *Risk communication: Evolution and revolution*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- D'Alessandro, S. (2023). From the pseudo-environment to the meta-verse: Recontextualising Lippmann's thought. *Cambio Journal*. Retrieved from <https://oaj.fupress.net/index.php/cambio/article/view/13251>
- David Tewksbury, D. A. (1997). The cognitive bases for framing effects. In D. A. David Tewksbury, *Media effects*.
- Donsbach, W. (2008). *Handbook of public opinion research*.
- Fischhoff, B. (1995). Risk perception and communication unplugged: Twenty years of process. *Risk Analysis*. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.1995.tb00308.x>
- Frewer, L. (2004). The public and effective risk communication. Retrieved from <https://www.science.org/doi/10.1126/science.3563507>
- Gandini, A. K. (2025). Public opinion formation in the digital age. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/29768640251323147>
- Gunn, J. A. (1983). *Beyond liberty and property: The process of self-recognition in eighteenth-century political thought*. Montreal.
- Habermas, J. (1962). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger & F. Lawrence, Eds.).
- Herbst, S. (2011). *Critical perspectives on public opinion*.
- Lippmann, W. (1922 [1992]). *Public opinion*. New York. Retrieved from <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/MEDIA237/book%20Lippmann%20Public%20Opinion.pdf>
- Locke, J. (1959 [1690]). *An essay concerning human understanding*. New York.

- May, P. (2013). *Theories of public opinion*. Retrieved from <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1251&context=sociologyfacpub>
- Noelle-Neumann, E. (1984). *The spiral of silence: Public opinion – Our social skin*. Chicago. Retrieved from <https://labiblioteca.mx/llyfrgell/2576.pdf>
- Renn, O. (1992). Concepts of risk: A classification. *Risk Analysis*. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.1992.tb01321.x>
- Sandman, P. M. (1987). *Risk communication: Facing public outrage*. Washington, DC: Environmental Protection Agency.
- Scheufele, D. A. (2000). Twenty years of spiral of silence research: A conceptual review and empirical outlook. *International Journal of Public Opinion Research*. Retrieved from <https://academic.oup.com/ijpor/article-abstract/12/1/3/739823?redirectedFrom=fulltext&login=false>
- Slovic, P. (1987). Perception of risk. <https://doi.org/10.1126/science.3563507>
- Thompson, T. L., & Perry, R. P. (2011). *The Routledge handbook of health communication*. <https://doi.org/10.4324/9780203846063>
- А.Оюунгэрэл. (2008). *Бидний заавал мэдэх ёстой онол*. Retrieved from https://mongolianjournalism.blogspot.com/2008/06/blog-post_24.html
- Б.Баярсайхан. (1996). *Эрх зүйн онол*. Улаанбаатар.
- Б.Болд-Эрдэнэ. (2017). *Олон нийтийн харилцаа*. Улаанбаатар.
- Б.Болд-Эрдэнэ. (2024). Кантын “Цэвэр оюун ухааныг шүүн шинжлэхүй”-н сэтгүүл зүйн асуудал. *Сэтгүүл зүй*, 24.
- Д.Мягмарсүрэн. (2012). *Spiral of Silence*. Retrieved from <https://ulstur.blogspot.com/2012/05/spiral-of-silence.html>
- БОАЖЯ. (2023). *Уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх монголчуудын мэдлэг, хандлага, дадал болон мэдээллийн хэрэглээний судалгаа*. Улаанбаатар. Retrieved from <https://gggi.org/wp-content/uploads/2023/07/GGGI-Mongolia-Kap-Study-Mongolian23.07.25.pdf>
- Ж. С. Мерриам, Ч. М. (1847). *Public opinion*. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/public%20opinion>
- Н.Ариунзаяа, Д. (2023). Сэтгүүл зүйн нөлөөлөлийн динамик: гурван онолыг задлах нь. *Сэтгүүл зүй*, 46.
- УИХ. (1995). *Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль*. Retrieved from <https://legalinfo.mn/mn/detail/8935>
- УИХ. (2012). *Агаарын тухай хууль*. Retrieved from <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=8669>
- хөтөлбөр, У. а. (2011). Retrieved from <https://legalinfo.mn/mn/detail/6709>
- хууль, М. у. (1992). Retrieved from <https://legalinfo.mn/mn/detail/367>
- Ч.Тэлмэн. (2021). Хуульчийн эрх зүйн ухамсар, түүний онцлог. *Academia.edu*.

Ашигласан бүтээлийн жагсаалт

- Н.Ариунзаяа, Д. (2003). Сэтгүүл зүйн нөлөөлөлийн динамик: гурван онолыг задлах нь. *Сэтгүүл зүй*, Улаанбаатар.
- Б.Болд-Эрдэнэ. (2007). *Олон нийтийн харилцаа*. Улаанбаатар.
- Д.Баярсайхан. (1996). *Эрх зүйн онол*. Улаанбаатар.
- А.Оюунгэрэл. (2008). *Бидний заавал мэдэх ёстой онол*. Улаанбаатар.
- Ч.Тэлмэн. (2021). Хуульчийн эрх зүйн ухамсар, түүний онцлог. *Academia.edu*.
- БОАЖЯ. (2023). *Уур амьсгалын өөрчлөлтийн талаарх монголчуудын мэдлэг, хандлага, дадал болон мэдээллийн хэрэглээний судалгаа*. Улаанбаатар.
- Уур амьсгалын өөрчлөлт, цөлжилт, газрын доройтлын өнөөгийн байдал, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар. (2025). Retrieved from <https://www.parliament.mn/nn/74934/>
- Улсын Их Хурал. (1995). *Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль*. Retrieved from <https://legalinfo.mn/mn/detail/8935>

- Улсын Их Хурал. (2012). Агаарын тухай хууль. Retrieved from <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=8669>
- Монгол Улсын Үндсэн Хууль. (1992). Retrieved from <https://legalinfo.mn/mn/detail/367>
- Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөр. (2011). Retrieved from <https://legalinfo.mn/mn/detail/6709>
- Уур амьсгалын өөрчлөлтийн үндэсний хөтөлбөрийн биелэлт. (2017). Retrieved from <https://www.parliament.mn/nn/74934/>
- Carballo, M. L.-E. (2018). Communication, public opinion, and democracy: New challenges.
- Covello, V. T. (2001). Risk communication: Evolution and revolution. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- David Tewksbury, D. A. (1997). The cognitive bases for framing effects. In D. A. David Tewksbury, Media effects.
- Frewer, L. (2004). The public and effective risk communication.
- Gandini, A. K. (2025). Public opinion formation in the digital age.
- Gunn, J. A. (1983). Beyond liberty and property: The process of self-recognition in eighteenth-century political thought. Montreal.
- Habermas, J. (1962). The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society.
- Lippmann, W. (1922 [1992]). Public opinion. New York.
- May, P. (2013). Theories of public opinion.
- Thompson, T. L., & Perry, R. P. (2011). The Routledge handbook of health communication.
- Мерриам, Ж. С., & Мерриам, Ч. М. (1847). Public opinion. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/public%20opinion>

Summary

This study explores the formation of public opinion on climate change through the lenses of media influence, risk communication, and legal consciousness. Drawing on the theoretical frameworks of Lippmann, Habermas, Noelle-Neumann, Covello, and Slovic, the paper argues that public perception of climate issues is mediated by information framing, trust, and social participation. Effective communication and media literacy can enhance citizens' engagement and support the implementation of environmental policies in Mongolia.

Keywords: public opinion, media influence, risk communication, legal awareness, climate change